

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK 48

4/2014

Upísaní krajine II.

Predchádzajúce číslo časopisu Životné prostredie pod nezvyčajným názvom *Upísaní krajine I.* prinieslo zamyslenie sa nad činnosťou dvoch jubilujúcich pracovísk na Slovensku. Ústav krajinej ekológie SAV oslávi 50. výročie svojho založenia. Jeho vznik sa datuje na 1. januára 1965, pôvodne existoval pod viacerými názvami. Katedra ekológie a environmentalistiky Fakulty prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre už oslávila 20. výročie. Svoje mladé dejiny píše od 1. januára 1994. Vzdať spoločnú poctu týmto dvom pracoviskám na stránkach časopisu nebolo náhodné. Spojilo ich a aj spája viacero okolností. Za vznikom Ústavu i Katedry stojí nestor krajinej ekológie na Slovensku profesor Milan Ružička a tiež fakt, že samotnú existenciu obidvoch inštitúcií si vyžiadala naliehavosť doby. Ku vzniku Ústavu dopomohol aj medzinárodný tlak, aby sa environmentálne problémy na Slovensku začali riešiť na vedeckom základe a vo vrcholnej vedeckej inštitúcii. Založenie Katedry podnietil jednak geografický aspekt, že v krajskom meste chýbala takáto forma štúdia krajiny a životného prostredia a jednak Ústav disponoval v tomto meste vedeckým a pedagogickým personálom zo svojej pobočky.

Názov predchádzajúceho čísla neslúžil len ako názov monotémy, ale doslova a do písmena sme sa téme upísali a rozpisali až tak, že pripravované články sa nezместili do jedného čísla. Novovzniknutá monotéma *Upísaní krajine II.* zachytáva najznámejšie metodické postupy, na ktorých významnou mierou participoval Ústav, napr. územný systém ekologickej stability, územný systém stresových faktorov, mapovanie a hodnotenie historických štruktúr poľnohospodárskej krajiny, ekologicke modely rozvoja cestovného ruchu, únosnosť vysokohorskej krajiny a i.

Výročia sú aj na to, aby sa sumarizovali či bilancovali výsledky a úspechy pracoviska, ale aj na to, aby sa zhodnotili aj zatiaľ nedosiahnuté méty. Keď si uvedomíme, že pred päťdesiatimi rokmi neexistoval napr. pojem environmentálna legislatíva, ani rezort životného prostredia, katedry s ekologickým a environmentálnym zameraním, tak z tohto pohľadu môžeme byť spokojní. S čím však nemôžeme byť uzmiernení, je fakt, že i napriek veľkej snahe presadzovať nové vedecké poznatky do praxe, na životnom prostredí sú viditeľné stále väčšie trhliny a nezacelené jazvy v krajine.

Stačí si uvedomiť, že i v treťom tisícročí sme stále svedkami toho, ako sa naša planéta Zem výrazne mení. O klimatických zmenách už pochybuje málokto, topia sa ľadovce, vyhynuli niektoré druhy živočíchov a rastlín alebo sa veľmi zmenšil areál ich výskytu. Šíria sa nevyliciteľné choroby, imunitný systém človeka sa oslabuje. Môžeme preto hovoriť o úspechoch vedy? Dejiny ľudstva nám dokumentujú rôzny vzťah človeka k prírode. Životné prostredie nie je len vecou odborníkov, vedcov, celého radu ďalších špecialistov, ktorí hľadajú nové postupy a technológie šetriace životné prostredie, či spôsoby racionálnejšieho využívania prírodných zdrojov, ale aj vecou nás všetkých. Poznáme mnohé zákonitosti prírody, ktoré ľudstvo nepoznalo pred 50, 100 rokmi a predsa ich stále treba skúmať, aby sme pomohli odhaliť ďalšie tajomstvá prírody a vedeli hospodáriť s ňou tak, aby sme ju neohrozili.

Našou prvoradou úlohou je chrániť bohatstvo rôznorodosti foriem a podmienok života, pretože bez nich nebude ani diverzita druhov, ekosystémov a krajiny. To, čo stále nevieme dostatočne ovplyvniť, je prienik environmentálnych myšlienok do nášho každodenného bytia a života spoločnosti. Významnou úlohou súčasnej ekológie, krajinej ekológie a environmentalistiky je účinnejšie začleňovať vedecké argumenty do rozhodovacích procesov, do územných plánov a aj do bežného života. Aby „upísaní krajine“ neostalo len na papieri...

Tatiana Hrnčiarová

Obsah

Z. Izakovičová: Ekologické siete a územný systém ekologickej stability.....	195
M. Moyzeová: Skúsenosti s tvorbou ekologickej siete na Ústave krajinej ekológie SAV na príklade okresu Banská Štiavnica.....	200
Z. Izakovičová: Územný systém stresových faktorov.....	204
M. Dobrovodská, J. Špulerová, D. Štefunková: Metodika mapovania historických štruktúr poľnohospodárskej krajiny Slovenska a návrhu ich optimálneho manažmentu.....	209
Z. Krnáčová: Vedecké poznanie a výskum metód pri tvorbe ekologickej modelov rozvoja cestovného ruchu.....	213
T. Hrnčiarová: Zafaženie/únosnosť vysokohorskej krajiny turistickými chodníkmi – metodika a príklad hodnotenia v centrálnej časti Nízkych Tatier.....	217
P. Kenderessy, J. Lieskovský: Geoinformačné technológie v krajinekologickom výskume.....	223
J. Kolejka: Průmyslové dědictví – minulost a současnost postindustriální krajiny Kamenicka.....	227

Tribúna

P. Guldán: Pamiatka a jej ochranné pásmo.....	232
E. Solín: Niekoľko poznámok k predbežnému hodnoteniu povodňového rizika na Slovensku a k vytvoreným mapám povodňového ohrozenia a rizika.....	236

Aktuality

I. Baláz: Publikáčna činnosť Katedry ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre za posledných 20 rokov.....	240
M. Moyzeová, E. Adamčeková: Popularizačné aktivity Ústavu krajinej ekológie SAV.....	242
T. Hrnčiarová: Päťdesiate výročie krajinekologického výskumu na Slovensku.....	244
T. Hrnčiarová, Z. Izakovičová, E. Halada, J. Oszlányi, R. Kanka, A. Kocmanová: Naj... databáza Ústavu krajinej ekológie SAV.....	247

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME 48

4/2014

Contents

Z. Izakovičová: Ecological Networks and Territorial System of Ecological Stability.....	195
M. Moyzeová: Experience in Creating of Ecological Networks at the Institute of Landscape Ecology of SAS on Example of Banská Štiavnica District.....	200
Z. Izakovičová: Territorial System of Stress Factors.....	204
M. Dobrovodská, J. Špulerová, D. Štefunková: Methodology of Mapping of Historical Structures of Agricultural Landscape in Slovakia and Proposal of their Optimal Management.....	209
Z. Krnáčová: Scientific Knowledge and Research of the Methods in the Creation of Ecological Tourism Development Models.....	213
T. Hrnčiarová: Load/Carrying Capacity of High Mountain Landscape by Hiking Trails – Methodology and Example of Evaluation in the Central Part of the Nízke Tatry Mts.....	217
P. Kenderessy, J. Lieskovský: Geographic Information Systems in Landscape Ecological Research.....	223
J. Kolejka: Industrial Heritage – Past and Present State of Post-Industrial Landscape Kamenicko.....	227
Tribune	
P. Guldan: The Monument and its Protective Zone.....	232
E. Solín: A Few Comments to the Preliminary Flood Risk Assessment in Slovakia and on the Flood Hazard and Risk Maps.....	236
News	
I. Baláž: Publication Activities at the Department of Ecology and Environmental Sciences at the Faculty of Natural Sciences, Constantine The Philosopher University in Nitra for the Last 20 Years.....	240
M. Moyzeová, E. Adamčeková: Popularization Activities of the Institute of Landscape Ecology of SAS.....	242
T. Hrnčiarová: Fiftieth Anniversary of Landscape Ecological Research in Slovakia.....	244
T. Hrnčiarová, Z. Izakovičová, E. Halada, J. Oszlányi, R. Kanka, A. Kocmanová: The Top... Database of the Institute of Landscape Ecology of SAS.....	247

Devoted to the Landscape II.

Previous issue of this journal – with unusual name *Devoted to the Landscape I.* – offered some reflection on the activities of two Slovak workplaces having jubilees this year. Institute of Landscape Ecology of the Slovak Academy of Sciences will celebrate its 50th anniversary. Its origin dates back to January 1, 1965 and originally existed under several names. Department of Ecology and Environmental Sciences, Faculty of Natural Sciences, Constantine The Philosopher University in Nitra has already celebrated its 20th anniversary. Its young history began on January 1, 1994. Giving a joint tribute to the two workplaces was not random. They were and are brought together by a number of circumstances. Both Institute and Department were established thanks to the nestor of landscape ecology in Slovakia – Professor Milan Ružička, and, last but not least, their existence resulted from the needs of that time. To the creation of the Institute helped also the international pressure that environmental problems in Slovakia were addressed on a scientific basis by a high-ranked scientific institution. The establishment of the Department is linked to the geographic aspect, since there was no possibility to study issues of landscape and environment in the county town and because the Institute had available scientific and teaching staff from its branch.

Since the number of accepted articles on *Devoted to the landscape I.* theme exceeded the possibility of previous issue, here is *Devoted to the landscape II.* issue focused on the most popular methodologies the Institute significantly participated in, for example territorial system of ecological stability, territorial system of stress factors, mapping and evaluation of historical structures of agricultural landscape, ecological models of tourism development, alpine landscape carrying capacity and some others.

Anniversaries are to summarize the results and achievements, but also to evaluate goals, which are not yet fulfilled. When realizing that fifty years ago there was nothing like environmental legislation, nor the Ministry of Environment or the departments of ecological and environmental focus, from this perspective we can be satisfied. On the other hand, despite great efforts to promote new scientific knowledge into practice, there are more and more wounds and unhealed scars in the environment.

Just remember that even in the third millennium, we are still witnessing how our planet Earth is changing dramatically. Climate change is doubted by few, glaciers are melting, some species of fauna and flora disappeared or rapidly reduced their areal. Incurable disease are spreading, immune system weakens. Therefore, can we speak about the achievements of science? The history of mankind is documented by various human relationships to nature. The environment is not just a matter of experts, scholars or a range of other professionals who are looking for new methods and technologies saving the environment or for the ways of more rational use of natural resources, but also a matter of all of us. We know many laws of nature that humankind did not 50 or 100 years ago, and yet they still need to be examined to help uncover more secrets of nature, and to manage the gifts of nature without threatening it.

Our primary mission is to protect diversity of forms and conditions of life, because without them, there will be not even diversity of species, ecosystems and landscape. What we still do not know enough, is to influence the penetration of environmental ideas into our daily existence and society. An important task of the present ecology, landscape ecology and environmental sciences is effectively integrate the scientific arguments in the decision-making processes in spatial plans and also in everyday life. In order to that “devoted to the landscape” would not remain only on paper...

Tatiana Hrnčiarová